

VATANPARVARLIK RUHIDA TARBİYALASHDA TARIXIY QAHRAMONLARNI O'RGANISH

Mirzaxmedov Sherzod Mahsudovich
O'zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada talaba yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda tarixiy qahramonlarni o'rni haqida fikrlar ilgari surilgan. Davlat kelajagi bo'lgan yoshlarni yuksak axloqiy fazilatlariga ega, insonparvar, jismonan baquvvat, vatanni sevadigan, harbiy bilimga ega, milliy g'urur ruhida tarbiyalashda tarixni o'rganish eng dolzarb masalasi ekanligi hammaga ma'lum.

Ushbu maqoladan tegishli soha vakillari foydalanishlari mumkin.

Kalit so'zlar: tarixiy qahramonlar, talaba yoshlar, vatanparvarlik ruhida, vatanparvar shaxs, ma'rifat, taraqqiyot.

ИЗУЧЕНИЕ ИСТОРИЧЕСКИХ ГЕРОЕВ В ПАТРИОТИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ

Мирзахмедов Шерзод Махсудович
Преподаватель Узбекского государственного университета мировых языков

Аннотация. В данной статье представлены представления о роли исторических героев в воспитании студенческой молодежи в духе патриотизма. Всем известно, что изучение истории – важнейший вопрос воспитания молодых людей – будущего государства, обладающих высокими моральными качествами, гуманных, физически сильных, патриотичных, обладающих военными знаниями, в духе национальной гордости. Данная статья может быть использована представителями соответствующих сфер.

Ключевые слова: исторические герои, студенческая молодежь, в духе патриотизма, патриотический человек, просвещение, развитие.

STUDY OF HISTORICAL HEROES IN PATRIOTIC EDUCATION

Mirzakhmedov Sherzod Mahsudovich,
teacher of Teacher of Uzbekistan State University of World Languages

Abstract. This article presents ideas about the role of historical heroes in educating young students in the spirit of patriotism. It is known to everyone that the study of history is the most urgent issue in educating young people, who are the future of the state, with high moral qualities, humane, physically strong, patriotic, with military knowledge, in the spirit of national pride. This article can be used by representatives of relevant fields.

Key words: historical heroes, student youth, in the spirit of patriotism, patriotic person, enlightenment, development.

Kirish. Tez globallasuv va madaniy paradigmalar o'zgarib borayotgan bir davrda milliy o'zlikni anglash va vatanparvarlik tuyg'usini tarbiyalash butun dunyo bo'ylab ta'lim tizimlarining hal qiluvchi maqsadi bo'lib qolmoqda. Tarixiy qahramonlarning vatanparvarlik tarbiyasiga integratsiyalashuvi ana shu maqsadga erishishning kuchli usuli bo'lib xizmat qiladi. Tarixiy qahramonlar o'zlarining ibratli ishlari, o'z xalqiga sodiqliklari bilan ezgulik, mardlik va matonatning aniq namunalarini taqdim etadilar. Bu raqamlar millat xarakterini belgilovchi qadriyatlar va tamoyillarni o'zida mujassamlashtiribgina qolmay, balki o'tmish bilan aniq bog'lanishni ta'minlab, o'quvchilarga o'z merosini qadrlash va jamiyatning tarixiy sharoitini tushunish imkonini beradi.

Milliy g'urur, sadoqat va fuqarolik mas'uliyatini tarbiyalashni o'z ichiga olgan vatanparvarlik tarbiyasi insonlarni o'z jamoalari va millatlariga ijobiy hissa qo'shishga tayyorlashga intiladi. Tarixiy qahramonlarni o'rganish orqali talabalar o'z mamlakati tarixini shakllantirgan qurbonlar va kurashlar haqida tushunchaga ega bo'lishlari, bugungi kunda ular ega bo'lgan erkinlik va imtiyozlarni chuqurroq anglashlari mumkin. Bunday yondashuv, shuningdek, axloqiy va axloqiy qadriyatlarni rivojlantirishga yordam beradi, chunki o'quvchilar ushbu tarixiy shaxslar ko'rsatgan fazilatlaridan taqlid qilishni o'rganadilar.

Ushbu maqolada tarixiy qahramonlarni vatanparvarlik tarbiyasiga kiritishning ahamiyati, ularning hikoyalarini o'rgatish usullari, o'quvchilarning vatanparvarlik tuyg'ulariga ta'siri o'rganiladi. Turli mamlakatlardagi ta'lim nazariyalari va amaliy tadqiqotlarga asoslangan ushbu tadqiqot ushbu yondashuvning afzalliklari va muammolarini ta'kidlaydi va o'qituvchilar uchun eng yaxshi tajribalarni taklif qiladi. Tarixiy qahramonlarni o'rganish o'quvchilarning milliy meros va ularning jamiyatdagi o'rni haqidagi tushunchalarini qanday oshirishi mumkinligini o'rganib chiqib, biz ushbu uslubni ta'lim dasturlariga integratsiyalash uchun keng qamrovli asos yaratishni maqsad qilganmiz.

Xalqlar zamonaviy o'ziga xoslikning murakkabliklari va multikulturalizm tazyiqlari bilan kurashar ekan, tarixiy qahramonlar hikoyalari fuqarolarni umumiy qadriyatlar va umumiy tarix orqali bog'lashi mumkin bo'lgan birlashtiruvchi ipni taklif qiladi. Ushbu maqola ushbu ta'lim strategiyasining turli jihatlarini o'rganib chiqadi, o'qituvchilarga tarixiy qahramonlarni o'z ta'limotiga samarali qo'shish uchun zarur bo'lgan vositalar va tushunchalarni beradi, shu orqali bilimdon, faol va vatanparvar fuqarolar avlodini tarbiyalaydi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili.

Vatanparvarlik tarbiyasi fuqarolik tarbiyasi va axloqiy rivojlanish nazariyasiga asoslanadi. Vestxaymer va Kahne (2004) ta'riflaganidek, fuqarolik ta'limi shaxslarni fuqarolik hayotida faol va mas'uliyatli ishtirok etishga tayyorlashga urg'u beradi. Bu nafaqat fuqarolik huquq va burchlarini anglashni, balki millatga sadoqat va sadoqat tuyg'usini tarbiyalashni ham o'z ichiga oladi. Kolbergning axloqiy rivojlanish bosqichlari (1971) odamlarda adolat, adolat va mas'uliyat hissini - vatanparvarlikning asosiy tarkibiy qismlarini qanday rivojlantirishini tushunish uchun asos yaratadi.

Tarixiy qahramonlar xalqlar o'z fuqarolariga singdirishga intilayotgan qadriyat va tamoyillarning namunasi bo'lib xizmat qilib, tarbiyada muhim o'rin tutadi. Coles (1989) ga ko'ra, hikoyalar va axloqiy tasavvur qadriyatlarini o'rgatishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Qahramonlarning axloqiy saboqlar bilan sug'orilgan hikoyalari o'quvchilarga ushbu qadriyatlarini o'zlashtirishga va ularni o'z hayotlarida qo'llashga yordam beradi. Lickona (1991) ham xarakter tarbiyasining muhimligini ta'kidlab, tarixiy qahramonlar mardlik, sofdillik, matonat kabi fazilatlariga aniq misollar keltirishini ta'kidlaydi.

Tarixiy qahramonlarni o'rganish milliy o'zlikni anglashning shakllanishiga katta hissa qo'shadi. Anderson (1983) xalqlar umumiy rivoyatlar va belgilar orqali qurilgan «xayoliy jamoalar» ekanligini ta'kidlaydi. Tarixiy qahramonlar ushbu rivoyatlarda markaziy shaxslar sifatida umumiy meros va umumiy qadriyatlar majmuini taqdim etish orqali fuqarolarni birlashtirishga yordam beradi. Bu birlik tuyg'usi milliy g'urur va sadoqatni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Nash, Crabtree va Dunn (2000) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar fuqarolik faolligida tarixiy ta'limning rolini ta'kidlaydi. Tarixiy shaxslarning xizmatlari va fidoyiliklarini anglash orqali o'quvchilar o'z millati oldidagi mas'uliyatni his qiladilar va fuqarolik faoliyati bilan shug'ullanishadi. Bu tarix bilimi va fuqarolik ishtiroki o'rtasidagi ijobiy bog'liqlikni ko'rsatadigan Parker (2003) kabi tadqiqotlar tomonidan qo'llab-quvvatlanadi.

Tarixiy qahramonlar haqida samarali ta'lim berish uchun turli pedagogik yondashuvlar belgilab berilgan. Kouls (1989) ta'kidlaganidek, hikoya qilish o'quvchilar e'tiborini tortadi va tarixiy voqealarni ko'proq bog'laydi. Seixas (1993) fikriga ko'ra, rol o'ynash va drammatizatsiya o'quvchilarni faol ravishda jalb qiladi, ularga tarixiy shaxslarga hamdard bo'lishga va ularning tajribalarini tushunishga yordam beradi. Blumenfeld va boshqalar tomonidan qo'llab-quvvatlangan loyihaga asoslangan ta'lim. (1991), talabalarga tarixiy qahramonlarni chuqur o'rganishga imkon beruvchi mustaqil izlanish va hamkorlikda ishlashni targ'ib qiladi.

Tarixiy qahramonlarni vatanparvarlik tarbiyasiga qo'shishning afzalliklari yaxshi hujjatlashtirilgan bo'lsa-da, bir qator muammolarni hal qilish kerak. Asosiy muammolardan biri tarafdashlik va vakillik salohiyatidir. Loeven (1995) fikriga ko'ra, tarix darsliklarida ko'pincha tarixning noto'g'ri ko'rinishi mavjud bo'lib, ba'zi raqamlarni ta'kidlab, boshqalarni e'tiborsiz qoldiradi. Bu stereotiplarni davom ettirishi va marginal guruhlarning muhim hissalarini istisno qilishi mumkin.

Ishtirok etish va dolzarflik ham muhim muammolardir. Ravitch (2003) ta'kidlaganidek, o'quvchilarning tarixiy fanlarga bo'lgan qiziqishini saqlab qolish mazmunni zamonaviy muammolarga moslashtirishni talab qiladi. Bu o'tmish va hozirgi o'rtasidagi o'xshashliklarni o'z ichiga oladi va tarixiy voqealarning hozirgi jamiyatga doimiy ta'sirini ko'rsatadi.

Tarixiy qahramonlarni tanqidiy tekshirish yana bir muhim jihatdir. Ularning yutuqlarini nishonlayotganda, ularning murakkabligi va kamchiliklarini tan olish kerak. Wineburg (2001) tomonidan taklif qilingan ushbu nozik yondashuv talabalarga tarixni yanada muvozanatli va tanqidiy tushunishni rivojlantirishga yordam beradi.

Bir nechta amaliy tadqiqotlar tarixiy qahramonlar haqidagi ta'limning samarali usullari haqida tushuncha beradi. Misol uchun, Yaponiya ta'lim tizimining samuray qahramonlari haqidagi ta'limga yondashuvi intizom, sharaf va burchga urg'u beradi (Cummings, 2001). Bundan farqli o'laroq, Janubiy Afrika o'quv dasturi tenglik va adolat qadriyatlarini ta'kidlab, aparteidga qarshi harakat qahramonlarini o'z ichiga oladi (Chisholm, 2005).

Talaba yoshlarimizni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda tarixni o'rganish alohida o'rin tutadi. Tarix fani ko'plab real misollarga boy ekanligi ma'lum. Bunday misollarning har biri o'ziga xos vatanparvarlik harakatlarini ifoda etadi. Ular vatanparvarlik tarbiyasi uchun zarur bo'lgan o'z Vatani, xalqi, o'tmish ajdodlar hayotini bilish, to'g'ri tahlil qilish va tegishli xulosalar chiqara olish imkonini beradi.

Aslida, Vatan, vatanparvarlik hissiyoti haqida, Vatanga bo'lgan muhabbat haqida gapirish xalqimiz orasida rasm bo'lgan emas. Ajdodlarimiz azal-azaldan yurtiga, xalqiga bo'lgan muhabbatini, sado- qatini amalda isbotlab kelishgan.

Bunga ajdodlarimizdan Shiroq va Spitamen, Jaloliddin Manguberdi hamda Amir Temurning faoliyati tarixiy misol bo'lsa, Surxondaryo va Toshkent viloyatlarida sodir bo'lgan voqealar chog'ida hayotini Vatan himoyasiga baxshida etgan, so'nggi nafasigacha o'z xalqi, Prezidenti va harbiy qasamyodiga sodiq qolgan Bobur G'aniev, Ruslan Narziev, Qahramon Madolimov, Asilbek Mirzaev, Ulug'bek Barnoev, Sayyor Sadinov, Bahrom Jo'raev, Ma'ruf Rajabov, Elomon Otajonov, Doniyor Tojiboev, Anvar Otabekov va Alisher Salimov kabi yoshlarning qahramonliklari zamonaviy vatanparvarlikka yorqin misol bo'ladi.

Vatanimizda yashab ijod etgan jahonga mashhur buyuk allomalar, sarkardalar hayoti va faoliyatini, ularning insoniyat sivilizatsiyasi taraqqiyotidagi o'rni va ahamiyatini o'rganish vatanparvarlik tarbiyasi uchun dolzarb masalalardan hisoblanadi.

Ko'hna tarixda Vatan uchun jon fido qilgan olovqalb ajdodlarimizning nomlari aslo unutilmaydi. Hozirgi kun yoshlariga ibrat bo'larli umr sohibi, buyuk vatandoshlarimizdan biri Najmiddin Kubro Chingizxondek zolimning marhamatidan Vatan ozodligi yo'lidagi kurashda qurbon bo'lishni afzal ko'rди va o'zining ibratomuz fidokorligi bilan vatanparvarlik yosh tanlamasligini, yurtiga mehri kuchli inson hatto 76 yoshida ham dushmanga qarshi jang qilishga o'zida kuch topa olishi mumkinligini isbotladiki, bu Vatanga sadoqat, xalqiga muhabbatning oliy ko'rinishidir.

Xalqimizning mard, jasur, vatanparvar farzandlaridan yana biri, harb san'ati bilimdoni Jaloliddin Manguberdi esa Vatanni ozod ko'rmoq istagida ko'p ming sonli mo'g'ul lashkariga Alpomishdek na'ra tortib, hamla qildi. Garchand u dushmani to'la yengolmagan bo'lsada, ularning saflarini parokandalikka uchratdi. Undagi jasorat, metin iroda, Vataniga, xalqiga bo'lgan cheksiz muhabbat Chingizxondek sarkardani ham qoyil qoldirdi. Yovning lashkariga qiron keltirish va shu orqali g'animda havas va hasad hislarini uyg'otish harbiy mahoratning yuksak ko'rinishi bo'ldi. Bundan tashqari, Jaloliddin Manguberding milliy g'ururi kuchliligi bois o'z jigarlarini yov qo'lida qullikda ko'rishni xohlamadi.

Buyuk sarkarda bobomiz Amir Temur nafaqat jan-gu jadallardagi g'alabalari bilan, balki mo'g'ul bosqini tufayli vayron bo'lg'an yurtni obodonlashtirish va tarqoq holga kelgan davlatni birlashtirish orqali ham o'z iqtidori, salohiyatini to'la namoyon etdi. Buyuk sarkardalar Jaloliddin Manguberdi, Amir Temur, Zahiriddin Muhammad Boburning harbiy sanati va mahorati jahon harbiy akademiyalarida bugungi kunda ham keng o'rganilmokda.

Vatanimiz uzoq va yaqin tarixining turli davrlarida ona Vatan va xalq himoyasi yo'lida yuksak fidokorlik va qahramonlik namunalarini ko'rsatib o'chmas nom qoldirgan ko'plab tarixiy harbiy qahramonlar to'g'risida ularga oid adabiyotlarda keng ma'lumotlar berilganligini inobatga olgan holda shu adabiyotlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Bundan tashqari, ushbu jasur o'g'lonlarning ko'rsatgan jasorati mamlakatimizda yoshlar tarbiyasi to'g'ri yo'lga quyilganini hamda ajdodlarimizning muqaddas an'analari ishonchli qo'llarda ekanligini yaqqol namoyon etdi.

Miloddan avvalgi VI asrda saklar va massagetlar Doro Iboshchiligidagi qudratli qushinning kulini ko'kka sovurdilar. Yengilmas sanalgan Aleksandr Makedonskiy qushinlariga esa Markaziy Osiyo mintaqasidagi kichik bu hududni o'ziga bo'ysundirish uchun uch yil kerak bo'ldi. Markaziy Osiyo xalqlarining qurolli tuzilmalari shu kabi arab qushinlari hamda Chingizxon cheriklariga ham muvaffaqiyatli qarshi turdilar.

O‘zbekiston hududida tashkil topgan qo‘shilmalar va qismlar Ikkinchi jahon urushi paytida fashizmni tor-mor qilishda juda faol qatnashib o‘zlarini misli ko‘rilmagan shon-shuhratga burkadilar. Bu esa jasorat eskirmas qadriyat ekanligidan dalolat beradi.

Tarixdan ibrat olgan holda o‘z aql-zakovatimiz, kuch-g‘ayratimizni to‘liqroq namoyon etish vositasida intellektual salohiyatimizni xalqimiz farovonligi, yurtimiz tinchligi va osmonimiz musaffoligi, ozod va obod Vatan, erkin fuqarolik jamiyati qurish singari eng oliyjanob va ustuvor maqsadlarga yo‘naltirishimiz lozimdir.

Adabiyotlar:

- 1.Исмоилов М., Шаропов А. Тарих атамалари луғати.-Тошкент:2013.- 560 б.
- 2.Ражабов Қ., Қандов Б., Ражабова С. Ўзбекистон тарихининг муҳим саналари (энг қадимги даврлардан бугунги кунгача). - Тошкент: Ўзбекистон, 2015.-480 б.
- 3.Содиқов Ҳ., Йўлдошев Б., Иноятов И. Ўзбекистон қуролли кучлари (ўтмишда ва ҳозирда). - Тошкент: ТаҒаккиг цапой, 2014. - 248 б.
- 4.Темур тузуклари / Таҳрир хайъати: Б.Абдуҳалимов ва бошқ. -Тошкент: Ўзбекистон, 2015. - 184 б.